

Duur geld voor niets te geef

De Tilburgse hoogleraren Schouten en Kolnaar hebben zich met hun analyse van de „tekortschietende jaren tachtig” 1) ongewoon felle kritiek uit de hoogste beleidskringen op de hals gehaald. Met name hun aanbeveling dat het financieringstekort van de overheid niet zou moeten worden verlaagd op de huidige deflatoire manier, door te bezuinigen op de materiële overheidsbestedingen en de ambtenarensalarissen en sociale uitkeringen, maar in plaats daarvan door eerst en vooral een eind te maken aan de ineffectieve kapitaaloverdrachten aan bedrijven, schoot in het verkeerde keelgat. In de *ESB* van vorige week braken Duisenberg en Korteweg de staf over het Tilburgse duo en in *NRC Handelsblad* van 21 januari had ook Rutten weinig goede woorden voor hun standpunt over. Zo kregen de Tilburgers te horen dat hun analyse op onjuiste gegevens zou berusten, dat hun beweringen van realiteitszin zouden zijn gespeend en dat hun aanbevelingen, als zij werden uitgevoerd, een aanzienlijke schade aan het investeringsklimaat en aan de kansen op economisch herstel zouden berokkenen.

Nu stellen Schouten en Kolnaar het in *Maandschrift Economie* inderdaad wat merkwaardig voor als zij suggereren dat de toeneming van het financieringstekort sinds 1978 uiteindelijk te wijten is aan de omvangrijke kapitaaloverdrachten van de overheid aan het bedrijfsleven. Zij zetten uiteen dat de lopende uitgaven op de gewone dienst (lonen, uitkeringen, materiële consumptie) plus de netto overheidsinvesteringen gemakkelijk gefinancierd kunnen worden uit de ontvangsten aan belastingen, sociale premies en niet-belastingmiddelen, en dat er dan zelfs nog een spaaroverschot is. Trekt men daar echter de omvangrijke en sterk toegenomen kapitaaloverdrachten van af, dan resulteert een negatief saldo, dat door de overheid op de kapitaalmarkt moet worden gefinancierd. Dit leidt tot een toeneming van de staatsschuld en daarmee tot stijgende rentelasten, die op hun beurt het financieringstekort weer vergroten. Zo treedt een spiraal van steeds verder toenemende tekorten in werking die uiteindelijk door de kapitaaloverdrachten is veroorzaakt. Daarbij gaan Schouten en Kolnaar er evenwel aan voorbij dat elke stijging van de collectieve uitgaven, of het nu steun aan bedrijven of iets anders is, een tekort kan veroorzaken. Bovendien zouden de rentelasten ook zonder toename van de kapitaaloverdrachten flink zijn gestegen vanwege de sterke internationale rentestijging sinds 1978. In de derde plaats is het onjuist om alle kapitaaloverdrachten op één hoop te vegen en te beschouwen als steun aan het bedrijfsleven. Ruwweg de helft ervan bestaat uit woningwetleningen, kredieten voor de PTT en openbaar-nutsbedrijven, en kapitaaloverdrachten in het kader van de ontwikkelings samenwerking. Vooral de woningwetkredieten zijn sinds 1978 sterk gestegen. Het geld dat wel rechtstreeks aan het bedrijfsleven ten goede komt, wordt voor een belangrijk deel in de vorm van WIR-premies verstrekt. Deze zijn sinds 1978 echter slechts in beperkte mate toegenomen. Bovendien kwamen zij in de plaats van de voordien bestaande vervroegde afschrijving en investeringsaftrek.

Dit alles neemt evenwel niet weg dat de Tilburgse hoogleraren wel degelijk de vinger op een zere plek hebben gelegd. Jaarlijks worden er via de rijksbegroting (of langs andere, onzichtbaarder wegen) vele miljarden naar het bedrijfsleven gesluisd, zonder dat eigenlijk erg duidelijk is wat het nuttige effect daarvan is. Het is zelfs niet eens mogelijk de precieze omvang van deze geldstromen vast te stellen. In een overzichtsartikel in *ESB* van 18 januari geeft Wilms cijfers van het Ministerie van Financiën, waaruit blijkt dat de overheidsfaciliteiten voor bedrijven in de vorm van fiscale faciliteiten, subsidies, kredieten, deelnemingen en garanties in 1982 f. 13 mrd. beliepen 2). Het doel van deze faciliteiten is het bevorderen van de investeringen en het versterken van het bedrijfsvermogen. Maar op de vraag in hoeverre dit doel wordt be-

reikt, weet niemand het antwoord. Wel wordt het financieringstekort erdoor vergroot en ondergaat de collectieve-lastendruk een stijging. Omdat dat niet mag, treft het kabinet dan elders weer bezuinigingsmaatregelen, die de effectieve vraag verlagen en de onderbezetting van de marktsector in de hand werken. „De mogelijk gul stimulerende rechterhand van de overheid wordt zo gedwarsboomd door de tegelijkertijd bezuinigend deflerende en concurrentievervalsende linkerhand”, aldus Schouten en Kolnaar. Dit „leidt niet tot meer investeringen”.

De mogelijke positieve effecten van de overheidssteun aan bedrijven op de investeringen en de economische groei moeten dus worden afgewogen tegen de negatieve effecten op het financieringstekort en op de rente. Het is terecht dat Schouten en Kolnaar daar aandacht voor vragen. Want terwijl het kabinet aan de ene kant bereid is om met een fors bezuinigingsbeleid hoog oplopende sociale spanningen en negatieve bestedingseffecten te riskeren alleen om het financieringstekort te verminderen, laat het aan de andere kant het financieringstekort rustig oplopen door kapitaaloverdrachten aan bedrijven. Dat is alleen te begrijpen als van dat laatste zeer positieve effecten op de investeringen en de economische groei zouden mogen worden verwacht. Het empirische materiaal dat er op dit gebied is, wijst evenwel niet in die richting.

Zo komt Vermeend in zijn studie over fiscale investeringsfaciliteiten tot de conclusie „dat de invloed van (fiscale) investeringssubsidies op het investeringsgedrag van bedrijven in het algemeen gering is” 3). Ook het onderzoek dat het CPB enkele jaren geleden instelde naar het effect van investeringsstimulerende maatregelen, wees niet op een bijster grote effectiviteit van deze maatregelen. Globaal gesproken zou één gulden premie tot f. 1,25 extra bedrijfsinvesteringen leiden 4). Ook micro-economische studies naar het investeringsgedrag van ondernemingen wijzen duidelijk in de richting dat overheidssubsidies en -premies geen factor van belang zijn bij de investeringsbeslissing. En dan zijn er nog de gevaren van concurrentievervalsing, subsidiëring van verliesgevende bedrijven die geen overlevingskansen hebben en ongewenst gebruik c.q. misbruik, waarbij de dure premies naar het buitenland verdwijnen. Het is al met al geen beeld dat veel vertrouwen in de doelmatigheid van de financiële steunverlening door de overheid aan bedrijven inboezemt. Schouten en Kolnaar hebben er dan ook geen goed woord voor over: „Duur geleend geld voor niets te geef, terwijl de rentelasten op zich al zo hoog zijn en de tekorten zo groot”.

Het kabinet heeft vorig jaar een stroomlijning van het verbodde en ondoorzichtige steunverleningsbeleid aangekondigd. Maar die operatie heeft zich tot nu toe beperkt tot het schrappen van enkele kleine regelingen. Het streven naar deregulering en verkleining van het financieringstekort lijkt zich hoofdzakelijk op andere beleidsterreinen te richten. Wat dit betreft is de kwalificatie van het kabinet-Lubbers als een „werkgeverskabinet” niet helemaal uit de lucht gegrepen. Want terwijl er fors gekort wordt op de sociale uitkeringen is er in de sfeer van de kapitaaloverdrachten aan bedrijven nog steeds „duur geld voor niets te geef”. De prijs daarvan wordt elders in de economie betaald. Want in de economie geldt: niets voor niets!

L. van der Geest

1) D.B.J. Schouten en A.H.J. Kolnaar, De tekortschietende jaren tachtig, *Maandschrift Economie*, 1983, nr. 12.

2) P.J.M. Wilms, *Geldstromen tussen overheid en bedrijfsleven*, *ESB*, 18 januari 1984.

3) W.A.F.G. Vermeend, *Fiscale investeringsfaciliteiten*, Gouda Quint BV, Arnhem, 1983, blz. 246.

4) A. van Delft, B. Minne, H.G.A. Noordman, *Het effect van investeringsstimulerende maatregelen*, Centraal Planbureau, Occasional Paper no. 23, 's-Gravenhage, 1981.